

LIIKKUEN JA LEIKKIEN RYHMÄKSI

Yhteisöllisyyden ja sosiaalisten taitojen tukeminen
varhaiskasvatuksessa liikuntaleikkien avulla

Essi Punkkinen ja Miia Snellman

Opinnäytetyö, syksy 2014

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosiaali- ja kasvatustieteiden suuntautumis-
vaihtoehto

Sosionomi (AMK) +

lastentarhanopettajan kelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Punkkinen, Essi & Snellman, Miia. Liikkuen ja leikkien ryhmäksi. Yhteisöllisyyden ja sosiaalisten taitojen tukeminen varhaiskasvatuksessa liikuntaleikkien avulla. Syksy 2014, 42 s., 6 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, Sosiaali- ja kasvatustieteen suuntautumisvaihtoehto, sosionomi (AMK) + lastentarhanopettajan kelpoisuus.

Opinnäytetyön tavoitteena oli tukea lasten sosiaalisten taitojen kehittymistä sekä vahvistaa lasten välistä yhteisöllisyyttä liikunnan avulla. Tavoitteena oli myös mahdollistaa lapsille uusien sosiaalisten kontaktien luominen. Pidemmän aikavälin tavoitteena oli parantaa tunnelmaa päiväkodin koko toimintaympäristössä. Opinnäytetyö tehtiin yhteistyössä työelämätahon kanssa.

Yhteisöllisyyttä ja sosiaalisten taitojen kehittymistä tuettiin järjestämällä liikuntaleikkituokioita. Liikuntaleikkituokioita järjestettiin vantaalaisen päiväkodin kahden eri ryhmän viisivuotiaille lapsille. Kymmenen lapsen liikuntaleikkiryhmä koontui kymmenen viikon ajan kerran viikossa. Kaikilla tuokioihin valituilla leikeillä oli oma tarkoituksensa tavoitteen saavuttamiseksi. Liikuntaleikkituokiot suunniteltiin niin, että ne tukivat yhteisöllisyyttä, eivätkä keskittyneet yksilöiden väliseen kilpailuun. Kaikki kilpailulliset leikit voitettiin tai hävittiin yhdessä joukkueena. Lapsille haluttiin antaa mahdollisuus kokea ja käsitellä pettymyksiä turvallisessa ympäristössä. Liikuntaleikkituokioiden suunnitelmana toimi opinnäytetyöprosessin ohessa koottu Liikkuen ja leikkien ryhmäksi -opas.

Aineistoa kerättiin havainnoimalla liikuntaleikkituokioita havainnointipäiväkirjan avulla sekä suorittamalla kysely opinnäytetyöprosessiin osallistuvien lapsiryhmien kahdeksalle kasvattajalle. Havainnointipäiväkirjan tulokset analysoitiin käyttämällä apuna sitä varten tehtyä havainnointitaulukkoa. Taulukkoon koottiin oleelliset havainnot teemoittain. Kaikilta kyselyyn osallistuneilta kasvattajilta saatiin täytetyt kyselylomakkeet takaisin. Vastaukset olivat hyvin moninaisia, sillä osa vastauksista oli kattavia, mutta osa myös vaatimattomampia.

Opinnäytetyön tavoitteet toteutuivat, sillä tuloksista kävi ilmi, että ryhmän yhteisöllisyydessä tapahtui muutoksia. Lapset saivat uusia ystäviä, heidän ryhmätaitonsa kehittyivät ja toisten lasten lähellä olemisesta tuli luontevampaa. Lisäksi lapset oppivat hyväksymään helpommin muita mukaan leikkeihin. Kannustaminen muuttui luontevaksi osaksi yhteisiä liikuntaleikkejä.

Asiasanat: varhaiskasvatus, yhteisöllisyys, sosiaaliset taidot, liikuntaleikit

ABSTRACT

Punkkinen, Essi and Snellman, Miia. Becoming a group by exercising and playing. Supporting the sense of community and social skills with games and physical activities. 42 p., 6 appendices. Language: Finnish. Autumn 2014. Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Option in Social Services and Education. Degree: Bachelor of Social Services.

The aim of the thesis was to support children's social skills and to strengthen the sense of community between children with physical activity. The target was also to enable children to create new social contacts. The long term goal was to improve the atmosphere of the whole day care center. The thesis was executed in co-operation with a day care center in Vantaa.

The sense of community and social skills were supported by organizing sports and play sessions. They were held in a day care center for ten five-year-old children from two different groups. The group of ten children met once a week for ten weeks. All activities selected for the sessions had their purpose for achieving the set targets. The sports and play sessions were planned so that they supported the sense of community and did not focus on competition between individuals. All the competitive games were won or lost together as a team. Children were given an opportunity to experience and deal with disappointments in a safe environment. A guide about supporting social skills and a sense of community was compiled during the thesis process. The guide was used as a tool for planning the sports and play sessions.

The data was collected by observing the sessions with an observation diary and by querying the early childhood educators whose groups were involved in the thesis. The observation diary's results were analyzed using the observation chart that was made specifically for that purpose. The most essential results were compiled in the chart and were divided by themes. All the early childhood educators answered the query. The results were diverse. Some of the answers were inadequate while some of them were comprehensive.

The targets of the thesis were accomplished and the results revealed that the sense of community of the group changed. Children made new friends, their teamwork skills improved and it became more natural for them to be around the other children. In addition, children learned how to accept other children to join their activities. Encouraging each other became a natural part of the sports and play sessions.

Key words: early childhood education, sense of community, social skills, games and physical activities

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	5
2 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET	7
3 KESKEISET KÄSITTEET	10
3.1 Varhaiskasvatus	10
3.2 Yhteisöllisyys	11
3.3 Sosiaaliset taidot	12
3.4 Liikuntaleikit	13
4 OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET JA TIEDONHANKINTAMENETELMÄT ...	15
4.1 Tavoitteet	15
4.2 Havainnointi	15
4.3 Kysely	16
5 KÄYTÄNNÖN TOTEUTUS	17
5.1 Työn suunnittelu ja yhteistyö päiväkodin kanssa	17
5.2 Liikuntaleikkituokit	17
5.3 Liikkuen ja leikkien ryhmäksi -opas	19
5.4 Havainnointipäiväkirja ja kyselylomake	20
6 EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	22
7 TULOKSET	23
7.1 Havainnointipäiväkirjan tulokset	23
7.2 Kyselylomakkeiden vastaukset	25
8 JOHTOPÄÄTÖKSET	28
9 POHDINTA	29
LÄHTEET	34
LIITE 1: Esimerkki liikuntaleikkituokiosta	37
LIITE 2: Liikuntaleikkipassi-malli	38
LIITE 3: Kunniakirja	39
LIITE 4: Havainnointitaulukko	40
LIITE 5: Kyselylomake	41
LIITE 6: Kirje vanhemmille	42

1 JOHDANTO

Lasten päivittäinen liikunta on keskustelunaiheena ajankohtainen. Varhaiskasvatuksen liikunnan suositusten mukaan lapsen tulisi liikkua vähintään kaksi tuntia päivässä (Sosiaali- ja terveysministeriö 2005, 9). Lapsi tarvitsee liikuntaa kokonaisvaltaisen kehityksen tukemiseksi. Liikunta tukee muun muassa oppimista ja motoristen perustaitojen kehittymistä. Liikkuminen tuottaa lapselle terveyttä, hyvinvointia ja iloa. (Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma 2012, 10.) Kokonaisvaltaiseen kehitykseen kuuluu myös sosiaalisten taitojen kehittyminen, joka yhdessä yhteisöllisyyden vahvistumisen kanssa tukee lapsen hyvinvointia.

Yhteisöllisyyden rakentamisen taitojen harjoittelu on perusteltua aloittaa ohjautusti varhaiskasvatuksessa, koska tässä iässä lapsilla on kehityksellinen herkkyys sosiaalisiin kontakteihin ja sosiaalisten taitojen harjoitteluun. Yhteisöllisyyden rakentumisen kannalta keskeisten taitojen aikainen oppiminen helpottaa yhteisöllisyyden siirtymistä lasten mukana muihin yhteisöihin, kuten päiväkotiryhmästä toiseen tai päiväkodista kouluun. (Koivula 2013, 23–24.) Opinnäytetyöprosessin edetessä olemme pohtineet paljon myös kiusaamista, joka on ilmiönä ajankohtainen. Koemme, että yhteisöllisyyttä ja sosiaalisia taitoja vahvistamalla voidaan ennaltaehkäistä kiusaamista.

Asetimme opinnäytetyömme tavoitteeksi tukea lasten sosiaalisten taitojen kehittymistä ja vahvistaa lasten välistä yhteisöllisyyttä liikunnan avulla. Tavoitteena oli myös mahdollistaa lapsille uusien sosiaalisten kontaktien luominen. Pidemmän aikavälin tavoitteena oli parantaa tunnelmaa päiväkodin koko toimintaympäristössä. Opinnäytetyö tehtiin yhteistyössä työelämätahon kanssa.

Olemme molemmat harrastaneet aina aktiivisesti liikuntaa sekä urheilua, ja koemme ne hyvin tärkeäksi voimavaraksi. Haluamme liikunnan avulla tukea lasten hyvinvointia ja turvallista kasvua sekä lisätä lasten liikkumista. Turvalliseen kasvuun kuuluu olennaisesti myös pettymysten, kuten häviämisen, kokeminen sekä niiden käsitteleminen turvallisessa ja avoimessa ympäristössä. Häviäminen on

kokemuksena voittamista opettavaisempi. Lapset, jotka eivät osaa hävitä, eivät kestä siihen liittyviä tunteita, esimerkiksi pettymystä, pahaa mieltä ja suuttumusta. Lapsia ei tulisi suojella kokemasta häviön tuottamia ikäviä tunteita, sillä lapsi oppii häviötilanteissa tunteiden käsittelyä. (Autio & Kaski 2005, 104.)

Päädyimme toteuttamaan liikuntaleikkituokioita, jotka sisältävät sosiaalisia taitoja ja yhteisöllisyyttä tukevia liikuntaleikkejä. Leikkiminen ja liikkuminen ovat lapselle ominaisia tapoja toimia sekä ajatella (Heikkilä, Välimäki & Ihalainen 2007, 20). Esimerkiksi ketjuhippa-nimisessä leikissä kiinnijääneitä lapsia ohjataan muodostamaan käsi kädessä ketju, jonka tavoitteena on saada kaikki lapset kiinni ja liittymään ketjuun. Ketjuhipassa korostuu ryhmätyö ja toisten huomioon ottaminen, sillä ketjun täytyy pysyä ehjänä ja kaikkien on liikuttava samaan suuntaan yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi. Lasten täytyy myös pitää toisiaan kädestä kiinni. Yhdessä tekeminen ja toisen lähellä oleminen mahdollistavat uusien sosiaalisten kontaktien luomista ja näin vahvistavat yhteishenkeä.

Opinnäytetyömme näkökulma on varhaiskasvatuksessa, sillä tutkintoomme sisältyy lastentarhanopettajan kelpoisuus. Toivomme, että varhaiskasvatusalalla työskentelevät saavat opinnäytetyöstämme uusia ideoita omaan työhönsä. Haluamme viedä ajatusta liikunnan, yhteisöllisyyden ja sosiaalisten taitojen yhdistämisestä mukanaamme tuleviin työyhteisöihimme, sillä koemme aiheen ensiarvoisen tärkeäksi.

2 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET

Liikuntaleikkien vaikutusta lasten yhteisöllisyyden ja sosiaalisten taitojen kehittymiseen ei ole tutkittu aiemmin. Löysimme paljon tutkimuksia yhteisöllisyydestä sekä liikunnan vaikutuksesta terveyteen, mutta täysin vastaavaa toiminnallista tutkimusta liikuntaleikkien ja yhteisöllisyyden tukemisen yhdistämisestä ei ole tehty. Valitsimme opinnäytetyöhömme tarkasteltaviksi tutkimuksia, joilla on yhteisiä teemoja oman työmme kanssa.

Merja Koivulan (2010) väitöstutkimuksen tavoitteena oli tutkia, määrittää ja syventää teoreettista sekä empiiristä tietoa lasten yhteisöistä, yhteisöllisyydestä sekä yhteisöllisestä oppimisesta. Tutkimuksen kolme pääkysymystä käsittelivät lasten yhteisöllisyyttä, sen kehittymistä sekä yhteisöllisen oppimisen esiintymistä lasten keskuudessa. Tutkimukseen osallistui 41 lasta samasta päiväkodista. Lapset olivat iältään 3–6-vuotiaita. Tietoa kerättiin koko toimintavuoden ajan pääsääntöisesti havainnoimalla ja haastatteleamalla lapsia. Tutkimuksen tulokset osoittivat, että lasten yhteisöllisyyden kehittymisellä on kolme tasoa. Ensimmäinen taso on yhteisöllisyyden etsimisen vaihe, toinen taso on yhteisöllisyyden piirteiden ilmenemisen vaihe ja kolmas taso on aidon yhteisöllisyyden vaihe. Yhteisöllisyys kehittyy lapsiryhmissä hitaasti. Aidon yhteisöllisyyden rakentumiseen koko ryhmän tasolla meni tutkimuksen mukaan koko toimintavuosi.

Koivulan tutkimus käsittelee lasten yhteisöllisyyttä, joka on myös tämän opinnäytetyön keskeinen teema. Tutkimukseen tutustumalla syvensimme aiemmin hakemaamme tietoa lasten yhteisöllisyydestä ja sen kehittymisestä. Koivulan yhtenä tutkimuskysymyksenä oli selvittää, miten lasten yhteisöllisyys kehittyy, kun taas meidän opinnäytetyömme tavoitteena oli vahvistaa lasten yhteisöllisyyttä. Koivulan tutkimuksen tulokset tukevat saamiamme tuloksia, joita käsitellään myöhemmin opinnäytetyössä.

Katri Takalan, Marja Kokkosen ja Jarmo Liukkosen (2009) tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää 3–4-vuotiaiden päiväkotilasten liikuntatuokioiden aikana ilmeneviä sosioemotionaalisia taitoja ja niissä tapahtuneita muutoksia kahdek-

san kuukauden intervention aikana. Tutkimukseen valittuja sosioemotionaalisia taitoja ovat kuuntelu, kontaktin ottaminen toiseen, yhteistyö pari- ja ryhmätehtävissä, auttaminen ja vuoron odottaminen. Tutkimukseen osallistui 31 lapsen koeryhmä sekä kymmenen lapsen kontrolliryhmä. Koeryhmän liikuntatuokioiden suunniteltiin liikuntakasvatusohjelman mukaisiksi. Lastentarhanopettajat arvioivat tuokioiden aikana lasten sosioemotionaalisia taitoja tutkimuksen tekijöiden omatekemällä havainnointilomakkeella. Arvioinnit suoritettiin tutkimuksen aikana kolme kertaa. Tutkimuksen tuloksista kävi ilmi, että molempien ryhmien sosioemotionaaliset taidot paranivat merkittävästi, mutta koeryhmän ja kontrolliryhmän välillä ei ollut eroja. Tutkimuksen tuloksena syntyi havainnointilomake. Tutkimuksen tekijät pitävät tärkeänä, että liikuntatuokioita hyödynnettäisiin tehokkaammin myös sosioemotionaalisten taitojen oppimisympäristönä.

Takala, Kokkonen ja Liukkonen halusivat selvittää lasten liikuntatuokioiden aikana ilmeneviä tunne- ja vuorovaikutustaitoja sekä niiden muutoksia. Opinnäytetyömme aihe on hyvin samanlainen, sillä myös me halusimme liikuntaleikkituokioiden avulla vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja yhteisöllisyyttä lisäten. Työmme havainnointikohteet ovat osin samoja, kuin Takalan, Kokkonen Liukkonen tutkimukseensa valitsemat sosioemotionaaliset taidot. Näitä ovat kontaktin ottaminen toiseen, ryhmätyöskentely ja toisen huomioiminen. Tutkimuksen tuloksista kävi ilmi, että liikuntatuokioiden avulla voidaan kehittää sosioemotionaalisia taitoja, joka myös tukee saamiamme tuloksia.

Arto Laukkanen, Taija Finni, Arto Pesola ja Arja Sääkslahti (2013) toteavat tutkimuksessaan, että kansainvälisten liikuntasuosittelujen mukaan alle 7-vuotiaiden lasten pitäisi liikkua vähintään kaksi tuntia päivässä ainakin osittain reippaasti. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää sellaisten sisäliikuntamuotojen intensiteetit, jotka ovat lapsille tyypillisiä ja kehittävät motorisia perustaitoja. Liikunnan intensiteetillä tarkoitetaan liikunnan tehokkuutta, esimerkiksi rauhallista tai erittäin vauhdikasta liikuntaa. Tutkimukseen osallistui muun muassa 18 päiväkotilasta, jotka suorittivat yhden päivän aikana kuusi sisäliikuntatehtävää. Näitä tehtäviä olivat esimerkiksi hippa, pallopeti ja konttaus. Lasten liikkumista mitattiin objektiivisesti kolmisuuntaisilla kiihtyvyysantureilla, joita pidettiin vyötäröllä. Tehtävien intensiteetti vaihteli kevyestä raskaaseen. Tulosten yhteenveto-

na tutkijat totesivat, että motoristen perustaitojen kannalta intensiteetiltään kaihentyypinen fyysinen aktiivisuus on suositeltavaa.

Laukkasen, Finnin, Pesolan ja Sääkslahden tutkimuksessa keskitytään lasten liikunnan merkitykseen ja siihen, liikkuvatko lapset tarpeeksi liikuntasuosituksiin nähden. Lasten liikunta ja sen lisääminen ovat tärkeänä lähtökohtana opinnäytetyöllemme. Tutkimuksen tuloksena Laukkanen, Finni, Pesola ja Sääkslahti toteavat, että lapsen motorisen kehityksen kannalta sekä rauhallinen että vauhdikas liikunta ovat tärkeitä. Opinnäytetyömme liikuntaleikkituokioilla leikittiin intensiteetiltään hyvin erilaisia leikkejä.

3 KESKEISET KÄSITTEET

3.1 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatus on lasten elämän eri osa-alueilla tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta, jonka tavoitteena on tukea lasten kehitystä, oppimista ja tasapainoista kasvua. Varhaiskasvatuspalveluja tarjoavat monet eri toimijat, kuten kunnat, yksityiset palveluntuottajat, järjestöt ja seurakunnat. Varhaiskasvatusta ohjaavat varhaiskasvatussuunnitelmat. Valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ohjaavat kunnallisten ja päiväkotien omien varhaiskasvatussuunnitelmien tekoa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tavoitteena on kehittää varhaiskasvatuksen yhdenvertaista toteuttamista sekä lisätä varhaiskasvatuksen työntekijöiden ammatillista tietoisuutta, vanhempien osallisuutta varhaiskasvatuksen palveluissa sekä moniammatillista yhteistyötä. Varhaiskasvatussuunnitelmat ovat keskeinen varhaiskasvatuksen henkilöstön työväline, jonka toteuttamiseen, tuottamiseen, seurantaan ja arviointiin he sitoutuvat. Ammattitaitoiset työntekijät ovat varhaiskasvatuksen tärkeä voimavara. (Heikkilä ym. 2007, 7–11, 43.)

Hallitusohjelman ja valtioneuvoston vahvistavan Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman mukaan ollaan säätämässä uutta lakia varhaiskasvatuksesta. Uuden lain tavoitteena on taata koko ikäluokalle laadukas ja saavutettavissa oleva varhaiskasvatus ja esiopetus. (Opetus- ja kulttuuriministeriö i.a.) Keskeiset uudistukset koskisivat varhaiskasvatuksen määrittelyä ja tavoitteita. Laissa säädettäisiin myös varhaiskasvatuksen arvioinnin tarkoituksesta ja esimerkiksi päiväkodin velvollisuudesta arvioida omaa toimintaansa. (Pirhonen, Alila, Kahiluoto & Pekuri 2014, 3.)

Tällä hetkellä voimassa olevassa laissa (Laki lasten päivähoidosta 1973) päivähoidolla tarkoitetaan lapsen hoidon järjestämistä päiväkotihoidona, perhepäivähoidona, leikkitoimintana tai muuna päivähoidotoimintana. Lain mukaan päivähoidon tavoitteena on tukea lasten koteja näiden kasvatustehtävässä ja yhdessä kotien kanssa edistää lapsen persoonallisuuden tasapainoista kehitystä.

Päivähoidon tulee tarjota lapselle jatkuvia, turvallisia ja lämpimiä ihmissuhteita, lapsen kehitystä monipuolisesti tukevaa toimintaa sekä suotuisa kasvuympäristö. Päivähoidon tulee edistää lapsen fyysistä, sosiaalista ja tunne-elämän kehitystä ottaen huomioon lapsen ikä ja yksilölliset tarpeet. (Laki lasten päivähoitodista 1973.)

3.2 Yhteisöllisyys

Yhteisöllisyyden käsitteellä on monia merkityksiä. Se voi vaihdella muutamasta ihmisestä ihmiskuntaan. Yhteisö on ihmisten yhteenliittymä, joka koostuu yhteisestä toiminnasta ja päämäärästä. (Haapamäki, Kaipio, Keskinen, Uusitalo & Kuoksa 2000, 11.) Tässä opinnäytetyössä yhteisöllä tarkoitetaan opinnäytetyöprosessiin osallistunutta kymmenen lapsen liikuntaleikkiryhmää ja koko päiväkotiyhteisöä. Yhteisöllisyys on näiden yhteisöjen sisällä tapahtuvaa myönteistä yhdessäoloa ja vuorovaikutusta (Haapamäki ym. 2000, 14).

Yhteisöt voivat vaihdella toimintamuodoiltaan ja tavoitteiltaan, mutta niille on yhteistä jäsenten välinen vuorovaikutus. Yhteisön tulee kokoontua riittävän usein, jotta yhteisöllisyyttä pystytään ylläpitämään ja kehittämään. Yhteisöllinen toimintatapa voi parhaimmillaan edistää muilta oppimista, sillä oppiminen on sosiaalinen tapahtuma. Se korostaa yksilön tasa-arvon merkitystä inhimillisessä toiminnassa. (Haapamäki ym. 2000, 12, 33, 51).

Lapsiryhmän yhteisöllisyyden kehittyminen on pitkäkestoinen prosessi. Yhteisöllisyys ei kehity itsestään, vaan se rakennetaan. (Koivula 2013, 19.) Koivula (2013, 21) toteaa Petrovskiin (1985, 78) viitaten, että yhteisestä toiminnasta muodostuva tunneside erottaa yhteisön muista ryhmistä. Toimiva yhteisöllisyys vaatii, että lapsi kokee aidosti kuuluvansa ryhmään, olevansa sen vaikutusvaltainen ja tasavertainen jäsen (Marjanen, Ahonen & Majoinen 2013, 71).

Koivula (2013, 22) toteaa Ikoseen (2006, 149) viitaten, että lapset saavat ensimmäisen kokemuksen yhteisöön kuulumisesta päiväkodissa. Yhteisöllisyyden muodostumisen kannalta kasvattajilla on oleellinen rooli. He toimivat yhteisölli-

syyden edistäjinä ja näyttävät esimerkkiä muun muassa vuorovaikutustilanteissa toimimisesta ja muiden huomioon ottamisesta. Yhteisöllisyyden edistämiseksi kasvattajien tulisi pohtia päiväkodissa konkreettisia keinoja, joiden kautta lapsiryhmän yhteisöllisyyden kehittymistä voitaisiin tukea. On tärkeää kiinnittää huomiota esimerkiksi ystävyyssuhteiden tukemiseen, laadukkaan leikin edistämiseen, yhteisten toimintatilanteiden rakentamiseen, lasten me-tunteen kehittymiseen ja vuorovaikutuksen ohjaukseen. Kasvattajat voivat yhdessä reflektoida ja havainnoimalla vaikuttaa näiden asioiden toteutumiseen. (Koivula 2013, 23, 43.)

3.3 Sosiaaliset taidot

Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot ovat kaksi eri asiaa. Sosiaalisuus on synnynäinen temperamenttipiirre kun taas sosiaaliset taidot voidaan oppia. Sosiaalisuus on siis sitä, miten kiinnostunut ihminen on muiden ihmisten seurasta, ja miten hän asettaa muiden ihmisten seuran yksinolon edelle. Parempi ilmaisu sosiaalisuudelle olisikin seurallisuus. Sosiaaliset taidot tarkoittavat taitoa selvitä erilaisista sosiaalisista tilanteista eli kykyä olla muiden ihmisten kanssa. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot voivat olla riippumattomia toisistaan. Sosiaalisuus edesauttaa sosiaalisten taitojen hankkimista, mutta ei takaa niiden olemassaoloa. (Keltikangas-Järvinen 2010, 17–18.) Marjanen, Ahonen ja Majoinen (2013, 69) kirjoittavat Laineeseen ja Neitolaan (2002, 102–106) viitaten, että keskeisimpiä sosiaalisia taitoja ovat ryhmän jäsenenä toimiminen, tunteiden sanallinen ilmaisu, kuunteleminen, jakaminen, vuorottelu, auttaminen, itsesäätely sekä aggression kontrollointi.

Lapsuudessa luodaan sosiaalisen kehityksen perusta. Sosiaalinen kehitys on lapsen kehitystä erilaisten ryhmien ja yhteisöjen jäseneksi (Nurmiranta, Leppämäki & Horppu 2009, 45). Lasten elämässä sosiaalisten taitojen harjoittelu on keskeistä. (Koivula 2013, 22). Lapsen sosiaaliset taidot kehittyvät huomattavasti kolmen ja kuuden ikävuoden välillä. Iän myötä lapsi hahmottaa paremmin ympäristönsä tapahtumia sekä kykenee kuvaamaan niitä kielellisesti taidokkaammin. (Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Nurmi, Pulkkinen & Ruoppila 2009, 54.) Kieli-

taito mahdollistaa lapselle uudenlaisen sosiaalisen kanssakäymisen. Ryhmässä lapsi kokee yhteenkuuluvuutta ja oppii ymmärtämään sosiaalisten suhteiden vakautta. (Ahonen ym. 2009, 54.)

3.4 Liikuntaleikit

Leikki on prosessi, jossa lapsen henkiset kyvyt kehittyvät. Lapsen minäkuvan kehittyessä myös leikki kehittyy. Leikin kehitys vaatii myös aikuisen osallistumista ja yhteistä toimintaa aikuisen ja lapsen välillä. (Piironen 2004, 14–20.) Perusluonteeltaan leikki on sosiaalista, mutta yksinkin voi leikkiä (Kalliala 2008, 39). Leikin aloittaminen vaatii tiettyjä edellytyksiä ja olosuhteita. Yksi tärkeimmistä on lapsen kokema turvallisuuden tunne. Turvattomuus haittaa ympäristön tutkimista ja lapsen suuntautumista ulkomaailmaan. (Piironen 2004, 71.) Aikuisen tehtävä on muodostaa lapselle turvallinen ympäristö, jossa lapsi uskaltaa tutkia ympäristöään ja antautua leikkiin.

Leikki rakentaa lasten välistä yhteenkuuluvuuden tunnetta. Yhteenkuuluvuuden tunne taas näkyy lasten vuorovaikutuksessa tunteiden ja empatian osoituksina, ryhmän muihin jäseniin kohdistuvana erityishuomiona sekä yhteistoimintana. Yhteinen leikki onkin yksi tärkeimmistä tilanteista, joissa yhteenkuuluvuuden tunnetta ilmaistaan. (Piironen 2004, 150.)

Liikkuessaan lapsi kokeilee voimiaan ja kykyjään, sekä tutkii ympäristöään. Lapsen liikkumisella on tärkeä asema sosiaalisessa kanssakäymisessä, koska sitä kautta lapsi kiinnostuu myös leikistä ja yhteistoiminnasta. (Karvonen, Pirttimaa, Kuosmanen & Välimäki 1986, 21.) Varhaiskasvatuksen työntekijöiden tehtävänä on luoda lapselle liikuntaan kannustava, turvallinen ympäristö. On tärkeää myös opettaa turvallista liikkumista erilaisissa ympäristöissä. (Pulli 2013, 19–20.) Liikuntakasvatuksen tehtävänä on varmistaa, että lapset oppivat tietyt perusliikuntamuodot ja niiden yhdistelmät ajallaan (Karvonen ym. 1986, 21). Liikuntakasvatuksessa on tärkeää huomioida lapsen yksilölliset tarpeet. Varhaiskasvatus on kuitenkin ryhmäkasvatusta, joten liikuntakasvatuksessa on kyse

myös ryhmätoiminnasta, yhteisöllisyyden synnyttämisestä ja sosiaalisten taitojen oppimisesta. (Pulli 2013, 9.)

Lapsen kehitys on kokonaisvaltaista, joten hyvin suunnitellun ja ohjatun liikunnan avulla lapsi oppii tuntemaan omaa kehoaan ja sen käyttöä (Numminen 1997, 10–11). Ohjaustapahtumassa tulee huomioida lapsen yksilöllisyys, liikunnan tavoitteellisuus ja toimintaympäristö, jotta lapsen motoriset taidot kehittyvät. Ohjaajan tehtävänä on saada lapset innostumaan liikunnasta ja heidän tulee tarjota lapsille tietoja, taitoja ja asenteita, jotka tukevat liikunnallisen elämäntavan syntymistä. Leikki on tärkeä osa liikuntaa, sillä sen kautta lapsi voi turvallisesti kokeilla yksin tai yhdessä erilaisia tapoja liikkua. Lasten kokonaisvaltaisen kasvun ohella liikunnan harrastaminen voi myös parantaa yhteistyötaitoja ja erilaisuuden ymmärtämistä. (Autio & Kaski 2005, 45–56.) Liikunnan merkitys on havaittu entistä tärkeämmäksi ja se onkin iso osa nykypäivän ohjattua toimintaa lasten parissa. (Ketolainen 1987, 7).

Liikuntaleikeissä yhdistyvät leikki ja liikunta, jotka ovat lapselle ominaisia tapoja toimia (Heikkilä ym. 2007, 20). Liikuntaleikkien tavoitteet ovat muuttuneet paljon vuosikymmenten kuluessa (Ketolainen 1987, 7). Lasten tavoitteita ja ajankoh-
taisia tarpeita ei pidä jättää huomiotta, jotta liikuntaleikit pysyisivät mahdollisimman leikinomaisina (Moser & Wenger 2005, 62).

4 OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET JA TIEDONHANKINTAMENETELMÄT

4.1 Tavoitteet

Opinnäytetyön tavoitteena on tukea lasten sosiaalisten taitojen kehittymistä sekä vahvistaa lasten välistä yhteisöllisyyttä liikunnan avulla. Tavoitteemme on myös mahdollistaa lapsille uusien sosiaalisten kontaktien luominen muihin ikäisiinsä lapsiin. Tätä kautta lapset saavat uusia leikkikavereita päiväkodin arkeen. Pidemmän aikavälin tavoitteena on parantaa tunnelmaa päiväkodin koko toimintaympäristössä. Lapset, jotka hankkeemme ryhmässä oppivat ja kehittävät sosiaalisia taitojaan, vievät mahdollisesti tätä oppimaansa myös muihin päiväkodissa toimiviin ryhmiin. Tätä kautta ryhmässämme syntynyt yhteisöllisyyden tunne voi siirtyä muihin yhteisöihin. Tavoitteemme on kehittää lasten sosiaalisia taitoja myös tulevaisuutta, kuten kouluun siirtymistä varten. Sosiaalisten taitojen omaaminen helpottaa uusiin yhteisöihin integroitumista.

4.2 Havainnointi

Havainnointi on tutkimuksen perusmenetelmä, jota käytetään havaintojen keräämiseen. Havainnointi menetelmänä sopii tutkimuksiin, joissa tutkitaan esimerkiksi lapsia, heidän toimintaansa ja vuorovaikutusta muiden lasten kanssa. (Vilkkä 2007, 37–38.) Havainnointi voi olla menetelmänä järjestelmällistä ja jäsenneltyä tai osallistuvaa sekä vapaasti tilanteessa muotoutuvaa (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 211). Tässä opinnäytetyöprosessissa havaintojen tallentamiseen käytettiin yhteistä havainnointipäiväkirjaa.

Havainnointimenetelmää käytettäessä tutkijan täytyy pitää erillään havainnot ja oman tulkintansa havainnoista (Hirsjärvi ym. 1997, 204). Havainnoiminen on palkitsevaa, mutta vaativaa. Työn kokeminen mielekkäänä vaatii sitä, että pieniä asioita pystyy näkemään merkityksellisinä. Havainnoinnin tavoitteena on saada tietoa, jonka avulla voidaan tarjota lapsille uusia kokemuksia ja mielikuvia. (Kalliala & Tahkokallio 2001, 46.)

4.3 Kysely

Kyselyssä aineistoa kerätään standardoidusti eli kysymällä asioita täsmälleen samalla tavalla kaikilta vastaajilta. (Hirsjärvi ym. 1997, 180.) Tässä opinnäytetyössä kyselymenetelmänä on käytetty informoitua kyselyä, joka tarkoittaa sitä, että tutkija jakaa kyselylomakkeet henkilökohtaisesti vastaajille, kertoo tutkimuksen tarkoituksen ja tavoitteen sekä vastaa kyselystä nousseisiin kysymyksiin. Vastaajat täyttävät lomakkeen omalla ajallaan ja palauttavat sen sovitulla tavalla. (Uusitalo 1991, 91; Hirsjärvi ym. 1997, 183–184.)

Opinnäytetyössämme toteutettiin kysely, joka sisälsi vain avoimia kysymyksiä. Avoimet kysymykset antavat vastaajalle mahdollisuuden sanoa, mitä hän todella ajattelee. Toisaalta avoimet kysymykset tuottavat sisällöltään laajan ja moninaisen aineiston, jota saattaa olla vaikea käsitellä. Kyselylomakkeiden avulla voidaan saada tietoa esimerkiksi käyttäytymisestä ja toiminnasta, tiedoista, arvoista, asenteista sekä mielipiteistä. Tärkein vastaamiseen vaikuttava asia on tutkimuksen aihe, mutta myös kyselylomakkeen laadinnalla ja kysymysten tarkalla suunnittelulla voidaan edistää tutkimuksen onnistumista. (Hirsjärvi ym. 1997, 184–188.)

5 KÄYTÄNNÖN TOTEUTUS

5.1 Työn suunnittelu ja yhteistyö päiväkodin kanssa

Lähestyimme Vantaalla sijaitsevan päiväkodin johtajaa ensimmäisen kerran syyskuussa 2013 ideana toteuttaa toiminnallinen, liikuntaan liittyvä opinnäytetyö. Esitimme ideamme lasten liikunnan ja yhteisöllisyyden yhdistämisestä päiväkodille marraskuussa 2013. Samalla sovimme yhteistyön aloittamisesta ja he lähtivät innolla mukaan opinnäytetyöhömmе. Pidimme aloituspalaverin joulukuun 2013 alussa, jossa sovimme käytännön asioita toteutukseen liittyen. Päädyimme toteuttamaan sosiaalisten taitojen kehittymistä ja yhteisöllisyyttä tukevia liikuntaleikkituokioita. Päiväkodin taholta tuli idea kahden eri ryhmän viisivuotiaiden yhteistoiminnasta, koska ryhmän lapset eivät käytännössä olleet tekemisissä toistensa kanssa päiväkotipäivän aikana ja näkivät toisiaan vain ulkoilun aikana päiväkodin pihalla. Yhteistoiminta olisi tärkeää myös tulevaa esiopetusvuotta ajatellen, sillä nämä kahden eri ryhmän viisivuotiaat aloittavat esikoulun yhtenä ryhmänä. Molemmista ryhmistä toimi yksi kasvattaja yhteyshenkilönä opinnäytetyöprosessissa.

Esitimme ideapaperin opinnäytetyöseminaarissa joulukuussa 2013, jonka jälkeen järjestimme päiväkodin yhteyshenkilöiden kanssa uuden palaverin, jossa sovittiin tuokioihin osallistuvat lapset sekä tuokioiden tarkat päivämäärät ja kellonajat. Tutkimussuunnitelmamme hyväksyttiin helmikuun 2014 alussa, jonka jälkeen haimme tutkimuslupaa Vantaan kaupungilta. Saimme sivistystoimelta tutkimusluvan helmikuussa 2014. Tämän jälkeen käynnistimme opinnäytetyöprosessin ja liikuntaleikkituokiot toteutettiin helmi-, maaliskuu- ja huhtikuun 2014 aikana.

5.2 Liikuntaleikkituokiot

Liikuntaleikkituokiot pidettiin päiväkodin liikuntasalissa kerran viikossa, kymmenen viikon ajan. Ryhmään kuului yhteensä kymmenen lasta. Aamupäivisin pide-

tyt tuokiot kestivät noin 45 minuuttia ja niissä pyrittiin edistämään lasten välistä vuorovaikutusta. Päiväkodilla oli paljon erilaisia liikuntavälineitä, joita pystyimme vapaasti hyödyntämään liikuntaleikkituokioilla. Suunnittelimme ja ohjasimme itse nämä ryhmätuokiot, joissa leikittiin sosiaalisia taitoja vahvistavia liikuntaleikkejä. Päätimme ohjata tuokiot vuorotellen, jolloin toinen havainnoi ennalta asetettuja havainnointikysymyksiä. Näin pyrittiin seuraamaan tavoitteiden toteutumista ja toiminnan etenemistä.

Liikuntaleikkituokiot suunniteltiin niin, että ne tukevat yhteisöllisyyttä, eivätkä keskity yksilöiden väliseen kilpailuun. Kaikki kilpailulliset leikit voitettiin tai hävitettiin yhdessä joukkueena. Tuokioita suunnitellessa valitsimme tietoisesti mukaan myös leikkejä, joissa toinen joukkueista häviää. Halusimme antaa lapsille mahdollisuuden kokea ja käsitellä häviötä turvallisessa ympäristössä, jonka ilmapiiri sallii omien tunteiden ilmaisemisen. Kokemuksena häviäminen on voittamista opettavaisempi. Lapset, jotka eivät osaa hävitä, eivät kestä siihen liittyviä tunteita, esimerkiksi pettymystä, pahaa mieltä ja suuttumusta. Ohjaajan suhtautuminen häviämiseen on keskeistä. Lapsia ei tulisi suojella kokemasta häviön tuottamia ikäviä tunteita, sillä lapsi oppii häviötilanteissa tunteiden käsittelyä. (Autio & Kaski 2005, 104.)

Kaikilla valitsemillamme leikeillä oli omat tarkoituksensa. Esimerkiksi tuokion numero seitsemän (Liite 1) leikit kehittävät ryhmätyötaitoja, sillä leikkien onnistuminen edellyttää kaikkien ryhmän jäsenten toimimista yhdessä yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi. Leikeissä täytyy myös olla lähellä toisia leikkijöitä. Leikit kehittävät sosiaalisia taitoja, sillä kommunikointi ja toisten huomioon ottaminen leikeissä on erityisen tärkeää. Yhdessä tekeminen ja toisen lähellä oleminen auttavat uusien sosiaalisten kontaktien luomista ja vahvistavat yhteishenkeä. Leikkien tavoitteena on myös saada kaikille hyväksytyksi tulemisen kokemus, jonka kautta yhteisöllisyys muodostuu. Liikuntaleikkituokiot alkoivat aina samalla aloitusleikillä ja loppuivat yhteiseen loppurentoutukseen. Muuten leikit saattoivat vaihdella tuokiosta riippuen, mutta kuitenkin niin, että ryhmälle uusia leikkejä otettiin kerrallaan vain kaksi tai kolme.

Ryhmän yhteisöllisyyttä ja liikuntaleikkituokioiden mielekkyyttä pyrittiin lisäämään aloittamalla toiminta yhteisen ryhmänimen keksimisellä ja sääntöjen laatimisella. Koivula (2013, 21) toteaa Wiesenfeldiin (1996) viitaten, että säännöt ovat oleellinen osa yhteisöllisyyden rakentumista. Lapset saivat itse ehdottaa sääntöjä, joiden avulla kaikilla olisi turvallista ja mukavaa yhdessä. Sääntöihin kirjattiin, että ohjeita tulee noudattaa, toista ei saa potkia eikä lyödä ja puheenvuoron saa yksi kerrallaan. Jokainen lapsi sai myös oman liikuntaleikkipassin (Liite 2), johon kerättiin tarroja ja leimoja niiltä liikuntaleikkituokioilta, joissa oli ollut mukana. Viimeisen liikuntaleikkituokion päätteeksi jaettiin kunniakirjat (Liite 3) osallistumisesta.

5.3 Liikkuen ja leikkien ryhmäksi -opas

Kokosimme kevään 2014 Työyhteisöt ja kehittäminen -harjoittelussa oppaan sosiaalisia taitoja vahvistavista ja yhteisöllisyyttä tukevista liikuntaleikeistä. Opas toimi samalla opinnäytetyön liikuntaleikkituokioiden suunnitelmana. Hankkeemme oli työelämälähtöinen ja toteutimme sen samassa Vantaan kaupungin päiväkodissa, joka toimi opinnäytetyömme työelämäyhteistyötahona. Hanke oli osa opinnäytetyötämme, ja hankkeen liikuntaleikkituokiot toimivat oppaan leikkien testauksen lisäksi myös opinnäytetyön koeryhminä. Oppaan koostaminen aloitettiin helmikuussa 2014. Opas valmistui kesäkuun 2014 alussa ja on käytössä yhteistyöpäiväkodissa. Opasta elävöittämään lisättiin lasten piirtämiä kuvia oppaan liikuntaleikeistä.

Hankkeemme kehityskohteena oli päiväkodin kahden lapsiryhmän samanikäisten lasten yhteisöllisyyden lisääminen, ryhmäytyminen ja sosiaalisten taitojen vahvistaminen. Kohderyhmiä hankkeessamme olivat varhaiskasvatuksen ammattilaiset sekä liikuntaleikkiryhmän lapset. Varhaiskasvatuksen ammattilaiset saivat käyttöönsä hankkeemme tuotteen, eli liikuntaleikkioppaan, jossa on yhteisöllisyyttä vahvistavia liikuntaleikkejä perusteluineen. Kasvattajat voivat poimia oppaasta leikkejä omiin tuokioihinsa tai saada uusia ideoita ja näkökulmia varhaiskasvatuksen liikuntaan. Hankkeen liikuntaleikkiryhmän lapset hyötyivät myös projektista, sillä he saivat ohjattua liikuntaa ja tulevan esikouluryhmän

yhteisöllisyys vahvistui sekä lapset ryhmäytyivät. Hankkeemme toteutuneena tavoitteena oli tuottaa kattava opas yhteisöllisyyttä vahvistavista liikuntaleikeistä perusteluineen. Liikuntaleikkituokioiden aikana todettiin, mitkä suunnitelluista leikeistä toimivat ja opas on koottu näistä leikeistä.

Saimme yhteistyötaholta oppaasta kattavan palautteen, joka sisälsi myös kehittämisideoita. Käyttämämme kuvasymbolit koettiin kekseliäiksi ja ne helpottivat ohjeiden hahmottamista. Leikit olisi voinut jaotella vielä välineiden tarpeen mukaan, jolloin oppaan nopea käyttö olisi mahdollisesti helpompaa. Yhteistyötahomme mukaan leikkien yhteisöllisyys ja toisen kanssa toimiminen opettaa lapsille mukavaa lämmينhenkistä yhdessäoloa ja toimii vastapainona suosituille ”taisteluleikeille”. Erityisesti läheisyyttä tuovat leikit otetaan päiväkodissa käyttöön.

Projektissa haluttiin kehittää omaa ammatillisuutta ryhmänohjaustaidoissa, liikuntaleikkituokioiden suunnittelussa, varhaiskasvatusikäisten lasten ohjaamisessa, oman työn arvioimisessa ja tavoitteiden saavuttamisen arvioimisessa sekä ammatilliseen käyttöön suunnatun materiaalin tuottamisessa. Projektissa olivat lisäksi mukana päiväkodin henkilökunnan edustaja projektiin osallistuvista lapsiryhmistä sekä ohjaava opettaja.

5.4 Havainnointipäiväkirja ja kyselylomake

Opinnäytetyöprosessia seurattiin havainnoimalla liikuntaleikkituokioita havainnointipäiväkirjan avulla. Kymmenen viikon aikana havainnoimme liikuntaleikkituokioissa seuraavia asioita: miten kahden eri ryhmän samanikäiset lapset ottavat kontaktia toisiinsa, miten lapset toimivat erikokoisissa ryhmissä liikuntaleikkien aikana, miten lasten sosiaaliset taidot mahdollisesti kehittyvät liikuntaleikkituokioiden kautta ja kehittykö yhteisöllisyys ryhmässä. Näitä teemoja pyrimme havainnoimaan tarkastelemalla muun muassa sitä, solmivatko ryhmämme lapset keskenään uusia ystävyysuhteita, muodostavatko lapset pareja vähemmän tuttujen lasten kanssa ja näkykö lasten yhteisessä toiminnassa eroja ensimmäisen ja viimeisen havainnointikerran välillä. Jaoimme havainnoitavat teemat

liikuntaleikkituokioille siten, että havainnoimme kahdesta neljään tutkimuskysymystä yhden tuokion aikana. Havainnointien analysoimisen helpottamiseksi teimme havainnointitaulukon (Liite 4), joka selkeytti havainnoista saatujen tulosten kokoamista. Tähän lomakkeeseen koostimme oleelliset havainnot teemoittain.

Havainnointipäiväkirjan lisäksi keräsimme tietoa kyselylomakkeella (Liite 5). Kyselyyn vastasivat molempien opinnäytetyöhomme osallistuneiden ryhmien kasvattajat. Vastaajia oli yhteensä kahdeksan ja he täyttivät kyselyn itsenäisesti. Teimme kyselylomakkeen tammikuussa 2014, ja kysely toteutettiin päiväkodissa toukokuussa 2014. Kyselyn avulla halusimme selvittää, ovatko lasten yhteisöllisyys ja sosiaaliset taidot kehittyneet. Kysyimme, onko liikuntaleikkituokioilla ollut vaikutusta lasten välisiin sosiaalisiin tilanteisiin ja ystävyyssuhteisiin. Kasvattajat antoivat palautteen anonymisti, mutta kuitenkin niin, että tiesimme, kumman ryhmän kasvattajasta oli kyse. Näin pystyimme myös vertailemaan ryhmässä tapahtuneiden muutosten eroja.

6 EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Suunnittelimme ja toteutimme käytännön toteutuksen ja tiedonkeruun mahdollisimman eettisesti ja luotettavasti. Hakemalla tutkimuslupaa Vantaan kaupungilta toimimme eettisten periaatteiden mukaisesti. Liikuntaleikkituokioihin osallistuvien lasten vanhemmat saivat kirjeen, jossa kerroimme opinnäytetyöstämme ja sen tavoitteista sekä pyysimme suostumuksen lapsen osallistumiselle toimintaamme (Liite 6). Tutkimusaineisto ei sisällä tunnistetietoja ja päiväkotit, työntekijät ja lapset eivät ole opinnäytetyössämme tunnistettavissa.

Toimintamme oli avointa ja meihin sai olla yhteydessä jatkuvasti opinnäytetyöprosessin edetessä. Työntekijät saivat etukäteen suunnitelman jokaisesta kymmenestä liikuntaleikkituokiosta, jotta he saivat halutessaan toteuttaa käytettyjä liikuntaleikkejä päiväkodin muussa arjessa ja kertoa niistä myös vanhemmille. Halusimme luoda liikuntaleikkituokioista turvallisia ja mielekkäitä lapsille suunnittelemalla ne hyvin ja olemalla läsnä luotettavana aikuisena. Pyrimme luomaan liikuntaleikkituokioille avoimen ja osallistavan tunnelman, jotta jokaisen lapsen olisi mahdollisimman helppo osallistua toimintaan.

Teoriaosuuksissa käytämme luotettavia lähteitä, jotka olemme merkinneet tarkasti tekstiin ja lähdeluetteloon, koska kunnioitamme tekijänoikeuksia. Näin tiedon alkuperäisestä tekstistä löytää myös halutessaan helposti. Olemme käyttäneet mahdollisimman ajankohtaisia ja monipuolisia lähteitä. Olemme pyrkineet luomaan luotettavan kokonaisuuden hakemalla tietoa jokaisesta opinnäytetyön teemasta useista eri lähteistä. Olemme liittäneet opinnäytetyöhömmme liitteitä, joihin olemme viitanneet tekstissä ja jotka liittyvät keskeisesti opinnäytetyöprosessiin. Olemme saaneet käyttöoikeudet opinnäytetyössä käytettyihin kuviin.

7 TULOKSET

7.1 Havainnointipäiväkirjan tulokset

Kontaktin ottaminen oman ja eri ryhmän lapsiin leikeissä oli samanlaista kaikkien liikuntaleikkituokioiden aikana. Lapset ottivat kontaktia toisiinsa sen perusteella, pitivätkö he toisistaan tai tunsivatko he toisensa ennestään. Kontaktin ottaminen leikeissä tapahtui yli ryhmärajojen, eikä tässä tapahtunut muutoksia kymmenen viikon liikuntaleikkituokiohankkeen aikana. Tyypillisesti tytöt hakeutuivat enemmän muiden tyttöjen seuraan ja pojat taas ottivat kontaktia enemmän toisiin poikiin. Joskus kuitenkin myös ennalta tutut, eri sukupuolta olevat lapset hakeutuivat toistensa seuraan.

Lapset muodostivat ensimmäisillä kerroilla pareja ja ryhmiä, jotka koostuivat tytöistä tai pojista tai vaihtoehtoisesti vain oman ryhmän lapsista. Ryhmien muodostaminen oli haastavaa, mikäli tyttöjen ja poikien lukumäärä ei mennyt tasan. Noin puolessa välissä hanketta lapset alkoivat oma-aloitteisesti muodostaa ryhmiä myös ennestään vähemmän tuttujen lasten kanssa sekä yli ryhmärajojen. Alkuun näin tapahtui vain, kun pyydettiin lapsia muodostamaan pareja tai ryhmiä sellaisten lasten kanssa, joiden kanssa he eivät vielä olleet olleet samassa ryhmässä tai parina. Hankkeen loppupuolella lapset muodostivat oma-aloitteisesti myös kokoonpanoltaan yllättäviä ryhmiä. Tällöin ryhmät koostuivat lapsista, jotka eivät olleet hankkeen alkuvaiheessa tekemisissä toistensa kanssa, tai joiden yhdessä toimiminen ei onnistunut. Hankkeen loppua kohden ryhmien itsenäinen muodostaminen helpottui ja kesti vähemmän aikaa. Viimeisillä liikuntaleikkituokioilla lapset muodostivat oma-aloitteisesti ryhmiä ja pareja useammin ennestään vähemmän tuttujen lasten kanssa kuin vanhojen kavereidensa kanssa.

Kannustamista havainnoitiin poikkeuksellisesti jokaisella kerralla, sillä mielestämme oma-aloitteinen kannustaminen on hyvä ja konkreettinen mittari yhteishengen kasvusta ja muiden huomioon ottamisesta. Kaikki lapset kannustivat toisiaan kannustamisleikissä, jossa muut taputtavat ja kannustavat jokaista vuo-

rollaan piirin ympäri liikkuvaa lasta. Ensimmäisissä liikuntaleikkituokioissa lapset eivät oma-aloitteisesti kannustaneet muissa leikeissä toisiaan. Hankkeen puolessavälissä noin puolet lapsista alkoi kannustaa muita leikkijöitä oma-aloitteisesti muun muassa erilaisissa kilpailuissa. Toisinaan kahden ryhmän välisissä kilpailuissa vain toinen ryhmä kannusti omia ryhmäläisiään. Välillä lapset eivät kannustaneet toisiaan kehotuksista huolimatta. Hankkeen loppua kohden oma-aloitteinen kannustaminen leikeissä yleistyi. Usein lapset lähtivät mukaan kannustamiseen toisen lapsen mallista. Tietyt lapset kannustivat toisia leikkijöitä useammin kuin muut, mutta hankkeen loppua kohden kannustaminen oli kaikille lapsille luonteva osa leikkiä.

Ryhmätyöskentely oli pääsääntöisesti sujuvaa riippumatta ryhmän tai parin rakenteesta. Joissakin kilpailutilanteissa ryhmien sisällä oli kuitenkin nähtävissä erimielisyyksiä ja haasteita sopia esimerkiksi siitä, kuka ryhmästä aloittaa leikin. Joillakin kerroilla tarvittiin aikuisen apua selvittämään tilanne, mutta usein lapset osasivat itse ratkaista ryhmän sisäiset konfliktit. Ryhmät toimivat yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi leikeissä hyvin. Ennestään vähemmän tuttujen lasten kanssa toimiminen sujui kaikilta lapsilta hyvin. Pyydettyäessä lapsia ehdottamaan ja valitsemaan leikkejä pienissä ryhmissä, ryhmillä ei ollut vaikeuksia valita yhtä leikkiä leikittäväksi. Ryhmien sisäinen neuvottelu leikin valinnasta onnistui yksimielisesti.

Toisten leikkijöiden lähellä oleminen ja esimerkiksi kädestä pitäminen oli monille lapsille aluksi hyvin haastavaa. Ennestään tuttujen lasten kanssa lähellä oleminen oli useissa tilanteissa helpompaa kuin vähemmän tuttujen kanssa. Joissakin leikeissä, kuten hippaleikeissä, kädestä pitäminen oli kuitenkin kaikille helppoa. Hankkeen viimeisillä tuokioilla lähellä oleminen ja kädestä pitäminen olivat nähtävästi helpompaa ja luontevampaa kuin ensimmäisillä kerroilla. Myös ennestään vähemmän tutut lapset olivat luontevasti toistensa lähellä ja kosketuksissa toistensa kanssa.

7.2 Kyselylomakkeiden vastaukset

Kysyessämme liikuntaleikkituokioiden vaikutuksia päiväkodin arkeen, viisi kahdeksasta kasvattajasta vastasi, että lapset odottivat liikuntaleikkituokioita innolla ja pitivät niistä. Vastauksista ilmeni myös, että toiminnassa mukana olleet lapset veivät oppimiaan leikkejä tuokioiden ulkopuolelle. Yhden vastaajan mukaan liikuntaleikkituokiosta oli apua myös kasvattajille, sillä he eivät joutuneet itse suunnittelemaan tuokioita. Vastausten mukaan päiväkodin aikatauluihin oli tehty jonkin verran muutoksia. Molempien ryhmien kasvattajilta tuli samankaltaisia vastauksia siitä, että lapset olivat liikuntaleikkituokioista innoissaan. Molemmista ryhmistä yksi vastaajista oli sitä mieltä, ettei liikuntaleikkituokioilla ollut vaikutusta päiväkodin arkeen.

Vastaajista yksi kertoi, että liikuntaleikkiryhmän eri ryhmien lapset leikkivät aikaisempaa enemmän toistensa kanssa esimerkiksi ulkona pelaten ja juosten. Neljän vastaajan mukaan lapset eivät leiki toisen ryhmän lasten kanssa aikaisempaa enemmän. Yhdestä vastauksesta kävi ilmi, että vaikka lapset eivät leiki aikaisempaa enempää eri ryhmäläisten kanssa, heidän keskinäiset yhteiset leikkinsä sujuvat hieman paremmin kuin aikaisemmin. Vastauksista nousi esiin se, että eri ryhmien lapset eivät juuri näe toisiaan päivän aikana muuten kuin ulkoillessa. Yksi vastaajista kirjoitti, että eri ryhmien lapset leikkivät jo muutenkin toistensa kanssa melko hyvin, koska päiväkodissa on panostettu tähän jo aikaisemmin. Lapset ovat yhden vastaajan mukaan ymmärtäneet, että ohjattua liikuntaa voi myös olla toisen ryhmän kanssa. Kahden eri ryhmän kasvattajien vastauksissa ei ollut keskenään merkittäviä eroja.

Vastaajien mukaan leikki muiden päiväkodin lasten kanssa ei ole lisääntynyt liikuntaleikkituokioiden myötä. Usein lapset leikkivät omien ryhmäläistensä kanssa, mutta esimerkiksi sählyä pelataan ulkona yli ryhmärajojen. Yksi vastaajista kirjoitti, että hyvät leikkitaidot omaavien lasten leikki muiden kanssa ei ole muuttunut, mutta leikkitaidoissa harjoitusta tarvitsevien lasten leikit ovat vuoden aikana kehittyneet ja tähän oli panostettu aikaisemmin myös ryhmässä. Yhden vastaajan mukaan liikuntaleikkiryhmän lapset leikkivät jonkin verran aikaisem-

paa enemmän muiden päiväkodin lasten kanssa, mutta vastausta ei perusteltu. Vastauksissa ei ollut merkittäviä eroja kahden eri ryhmän kasvattajilla.

Vastaajista yksi koki, että liikuntaleikkiryhmän lasten päiväkotiryhmän yhteisöllisyys oli lisääntynyt. Yhteinen toiminta ja uudet leikit yhdistävät. Loput vastaajista eivät olleet huomanneet yhteisöllisyydessä muutoksia. Puolet vastaajista oli kuitenkin sitä mieltä, että liikuntaleikkiryhmän lasten sosiaaliset kontaktit olivat muuttuneet tuokioiden myötä. Vastauksista kävi ilmi, että esimerkiksi yksi tuokioihin osallistunut lapsi oli ottanut enemmän kontaktia muihin liikuntaleikkiryhmän lapsiin, kun aikaisemmin tämä oli leikkinyt vain itseään nuorempien kanssa. Yhden vastaajan mukaan lapset ottavat aikaisempaa enemmän kontaktia toisiinsa ryhmätilanteissa ja vaikka yhteisiä leikkejä ei olisi, lapset keskustelevat ja vitsailevat keskenään. Yksi vastaajista kirjoitti, että lapset ovat oppineet tuntemaan toisensa nimeltä. Eri ryhmien kasvattajien välisiä eroja ei vastauksissa ollut.

Kaksi kahdeksasta vastaajasta oli selkeästi sitä mieltä, että liikuntaleikkiryhmän lasten ryhmätyötaidot ovat kehittyneet. Konkreettisina esimerkkeinä eräs vastaajista mainitsi toisten huomioon ottamisen ja oman vuoron odottamisen. Yksi vastaajista kirjoitti, että toimintaan osallistuneiden lasten keskinäinen yhteistyö on parantunut. Vastauksista kävi ilmi, että liikuntaleikkiryhmän lapset ovat olleet ylpeitä omasta yhteisestä toiminnasta. Kasvattajien vastauksissa ei ollut ryhmäkohtaisia eroja.

Kolme kasvattajista vastasi, että liikuntaleikkiryhmän lapset olivat saaneet uusia kavereita tuokioiden avulla. Yksi vastaajista kirjoitti, että lasten kaverisuhteet ovat jo aikaisemmin olleet melko vakiintuneet, mutta tuokioiden myötä lapset hyväksyvät helpommin uusia lapsia mukaan yli ryhmärajojen. Yhden vastaajan mukaan varsinkin kaksi liikuntaleikkiryhmän lapsista oli löytänyt toisistaan uuden ystävän ja heidän ystävyytensä oli vahvistunut. Yksi kasvattajista vastasi, että liikuntaleikkiryhmän lapset olivat saaneet jonkin verran uusia kavereita, mutta vastausta ei perusteltu. Vastausten mukaan toisen ryhmän lapset ovat tulleet tutummiksi ja näkyvämmiksi: heidän saapumisensa huomataan ja heidän kanssaan käydään keskusteluja. Vastauksista kävi myös ilmi, että tuokioihin

osallistuneet lapset toimivat aikaisempaa paremmin ryhmän omiin liikuntaleikki-tuokioihin osallistuvien lasten kanssa.

Kahden eri ryhmän kasvattajat kokivat erilailla sen, saivatko liikuntaleikkiryhmän lapset uusia kavereita tuokioiden myötä. Toisen ryhmän kasvattajien vastauksista selviää, että tämän ryhmän tuokioihin osallistuneet lapset olivat saaneet uusia kavereita ja hyväksyvät uudet lapset mukaan leikkeihin entistä helpommin. Toisessa ryhmässä taas oltiin sitä mieltä, että lapset eivät olleet saaneet uusia kavereita, mutta toiset tuokioon osallistuneet lapset olivat tulleet tutummiksi. Yksi vastaajista jätti kokonaan vastaamatta ja yhdessä vastauksessa kerrottiin, että lapset eivät olleet varsinaisesti saaneet uusia kavereita, mutta vastausta ei perusteltu.

Kysyessämme kasvattajilta muuta kerrottavaa tai palautetta, neljä kahdeksasta vastasi kysymykseen. Molemmista ryhmistä vastaamatta jätti kaksi kasvattajaa, joten ryhmien välisiä eroja ei ollut. Vastauksista kävi ilmi, että lapset pitivät liikuntaleikkituokioista ja myös vanhemmilta oli tullut positiivista palautetta. Vastaajista yksi kirjoitti, että lapset ovat oppineet sosiaalisia taitoja, vaikka niitä on suoraan vaikea osoittaa tuokioiden aikaansaamiksi. Yksi kasvattajista piti viisivuotiaiden lasten yhteistä toimintaa merkittävänä, sillä näin esikouluvuonna on helpompaa tehdä yhteistyötä. Saman kasvattajan mielestä tästä yhteisestä ”viiskaritoiminnasta” voisi tehdä vakituisen käytännön.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyön tavoitteena oli tukea lasten sosiaalisten taitojen kehittymistä sekä lasten välistä yhteisöllisyyttä liikuntaleikkien avulla. Havainnointipäiväkirjasta ja kyselyn vastauksista kävi ilmi, että lapset saivat uusia ystäviä sekä tutustuivat paremmin muihin päiväkodin viisivuotiaisiin lapsiin. Lasten ryhmätyötaidot kehittivät ja toisten lähellä olemisesta tuli luontevampaa. Lisäksi lapset oppivat hyväksymään helpommin muita mukaan leikkeihin. Kannustaminen ja toisten onnistumisista iloitseminen muuttui luontevaksi osaksi yhteisiä liikuntaleikkejä.

Lapsen sosiaalisen kehityksen kannalta ystävyys-suhteilla on suuri merkitys. Lapsen on saatava kokemus siitä, että toisten lasten kanssa on mukava ja hyvä olla ja heihin voi luottaa. Turvallisen ilmapiirin ansiosta ryhmässä voi olla myönteistä yhteistoimintaa. Vahvistamalla ryhmän yhteishenkeä luodaan ryhmään turvallisuutta. (Repo, 2013, 118–122.) Kiinnitimme alusta asti huomiota siihen, että ryhmän sisäinen tunnelma olisi avoin, innostava ja kannustava. Pyrimme luomaan turvallisen ympäristön, joka mahdollistaa lasten välisen vuorovaikutuksen sekä uusien ystävyys-suhteiden syntymisen. Vertaisryhmä on oivallinen paikka solmia uusia ystävyys-suhteita (Repo 2013, 117). Kuten aikaisemmin mainitsimme, lapset saivat uusia ystäviä liikuntaleikkituokioiden avulla. Aikaisemmat ystävyys-suhteet syvenivät ja uusia ystävyys-suhteita syntyi. Voidaan siis todeta, että pystyimme luomaan tavoitteen mukaisen tunnelman ja ympäristön ryhmämme tuokioille.

Lasten sosiaaliset kontaktit muuttuivat ja he hyväksyivät helpommin leikkeihin mukaan vähemmän tuttuja lapsia. Tästä voidaan päätellä, että lasten sosiaaliset taidot kehittyivät opinnäytetyöprosessin aikana. Koemme, että vahvat sosiaaliset taidot omaavat lapset tukivat muiden lasten sosiaalisten taitojen kehitystä. Toiset lapset vaikuttavat merkittävästi lapsen sosiaalistumiseen. Toimiva vertaisryhmä luo mahdollisuudet positiivisen vuorovaikutuksen ja vahvan itseluottamuksen kehittymiselle. (Repo 2013, 116.) Mielestämme se, että toisten lähellä oleminen muuttui luontevammaksi, kertoo itsevarmuuden lisääntymisestä sosiaalisissa tilanteissa.

9 POHDINTA

Opinnäytetyömme tavoitteet toteutuivat, sillä lasten sosiaaliset taidot kehittyivät ja yhteisöllisyys lisääntyi. Lapset tutustuivat myös uusiin kavereihin ja saivat muun päiväkodissa tapahtuvan liikunnan lisäksi säännöllistä tavoitteellista liikuntaa. Koemme, että opinnäytetyömme onnistui, sillä asettamamme tavoitteet toteutuivat ja opinnäytetyöprosessi eteni suunnitellun aikataulun mukaan. Saimme vastaukset kaikilta kyselyyn osallistujilta ja yhdessä omien havaintojemme sekä aiheitamme tukevan lähdeaineiston avulla pystyimme kokoamaan eheän kokonaisuuden. Kyselyn vastaukset tukivat pitkälti omia havaintojamme.

Havainnointipäiväkirjan pitäminen oli työlästä, mutta antoisaa. Olimme suunnitelleet ja sopineet ennalta sovitut teemat ja kysymykset, mutta havainnoinnin fokusointi näihin asioihin oli aika ajoin haastavaa. Havainnointitilanteissa tiedon tallentaminen välittömästi voi olla vaikeaa. Tällöin täytyy luottaa omaan muistiin ja kirjata havainnot tilanteesta myöhemmin. (Hirsjärvi ym. 1997, 200–201.) Kirjattavaa tuli paljon, joten välillä keskeisten havaintojen poimiminen kaiken muun materiaalin joukosta vei aikaa. Havainnointipäiväkirjan pitämisen sijaan liikuntaleikkituokiot olisi voitu videokuvata. Tällöin materiaaliin olisi voinut palata tarvittaessa, eikä kaikki tapahtunut olisi ollut vain havaintojen ja oman muistin varassa. Videomateriaalista olisi saattanut myös nousta esiin merkittäviä ilmiöitä tai havaintoja, jotka liikuntaleikkituokion aikana jäivät huomaamatta. Havainnointikohteiden ulkopuoliset asiat voivat olla tärkeitä, mutta ne jäävät huomaamatta, sillä kaikkea ei ole mahdollista havainnoida yhtä aikaa. Vastaavaa tutkimusta tehdessä suosittelemme käyttämään havainnoinnin sijasta videointia.

Teemojen ja kysymysten ennalta suunnittelun lisäksi tärkeää havainnointipäiväkirjan pitämisessä oli aktiivinen kommunikointi työparin kanssa. Keskustelimme joka tuokion jälkeen tuokion tapahtumista ja havainnoista sekä refleктоimme omaa tuokioiden aikaista toimintaamme. Haasteena oli havainnoida yksilöitä huomioiden kuitenkin samalla koko ryhmä. Pohdimme paljon sitä, kuinka pitkälle lasten välisten konfliktien voi antaa edetä puuttumatta niihin. Havainnointin menetelmiä onkin kritisoitu siitä, että havainnoija saattaa häiritä tilannetta ja jopa

muuttaa tilanteen kulkua (Hirsjärvi ym. 1997, 200–201). Havainnoinnin kannalta merkittävää oli nähdä, miten lapset ratkaisevat keskinäisiä ristiriitojaan, mutta niiden käsittelemättä jättäminen ei kuitenkaan olisi ollut lasten edun mukaista eikä eettistä.

Kyselyn vastaukset olivat hyvin moninaisia. Saimme kattavia vastauksia, mutta osa vastauksista oli hyvin tulkinnanvaraisia ja vaatimattomia. Kyselytutkimuksen heikkoutena pidetäänkin sitä, että tutkija ei voi varmistua siitä, miten huolellisesti ja rehellisesti vastaajat ovat kyselyyn vastanneet. Väärinymmärryksiä kysymysten asettelussa on vaikea kontrolloida, sillä vastaajat saattavat tulkita kysymyksiä eri tavoin. Tutkijalle voi myös olla epäselvää, miten paljon vastaajat ovat perehtyneet kyselyn aiheisiin. (Hirsjärvi ym. 1997, 182.) Esimerkiksi yhteisöllisyys käsitteenä saattoi merkitä vastaajille eri asioita.

Saimme hyvin perusteltuja vastauksia, mutta osa vastauksista jäi pyynnöstä huolimatta perustelematta. Näistä vastauksista oli vaikea analysoida tuloksia ja verrata niitä muihin vastauksiin ja omiin havaintoihimme. Päiväkodin arki on kovin kiireistä, joten kyselyn suorittaminen toisena ajankohtana olisi saattanut tuottaa erilaisia vastauksia. Toinen vaihtoehto tulosten saamiseksi olisi ollut haastattelu. Keskustelimme päiväkodin yhteyshenkilöiden kanssa heille sopivista tiedonkeruumenetelmistä. Päädyimme yhdessä toteuttamaan kyselyn, sillä haastattelujen järjestäminen olisi ollut päiväkodin aikataulusyistä hyvin haastavaa. Haastatteluissa olisi voitu välttyä väärinymmärryksiltä, sillä olisimme voineet käydä haastateltavan kanssa kysymykset läpi haastattelutilanteessa ja selventää niitä tarvittaessa. Uskomme kuitenkin, että tulokset olisivat olleet samanlaiset riippumatta tiedonkeruumenetelmästä.

Liikuntaleikkituokiot olivat onnistuneita. Onnistuimme mielestämme pitämään vaikeustason riittävän haastavana ikäryhmän kehitystasoon nähden ja myös yksilöä ajatellen. Käytimme aikaa leikkien valitsemiseen, jolloin jokainen leikki oli tavoitteellinen ja innostava. Ohjauksessa pyrimme ottamaan jokaisen lapsen huomioon yksilönä ryhmän ohjaamisen ohella. Rohkaisimme ja innostimme lapsia liikkumaan ja leikkimään sekä kannustamaan toisia näyttämällä esimerkkiä ja heittäytymällä mukaan omilla persoonillamme. Lastentarhanopettajien oman

persoonallisuuden vaikutuksesta lapsen sosiaaliseen kehitykseen ei ole tutkimustietoa, mutta yleisesti ajatellaan, että päiväkotit kehittää lapsen sosiaalisia taitoja. (Keltikangas-Järvinen 2010, 190.) Lastentarhanopettajat sekä muut kasvattajat ovat päiväkodissa tärkeitä roolimalleja. Kasvattajat näyttävät esimerkkiä ottamalla lasten lisäksi myös omat työkaverinsa huomioon. Lasten yhteisöllisyyden lisäksi myös kasvattajien välinen vuorovaikutus vaikuttaa lapsiryhmän ja samalla koko päiväkodin tunnelmaan.

Aikaisempiin tutkimuksiin tutustumalla syvensimme tietoaamme lasten yhteisöllisyydestä ja sen kehittymisestä sekä lasten fyysisen aktiivisuuden tärkeydestä. Mielestämme yhteisöllisyys ja liikuntaleikit ovat luonnollinen yhdistelmä, joten ajattelimme, että aiheesta olisi enemmän tutkimustietoa. Käsittelimämme tutkimukset tukevat saamiamme tuloksia, sillä esimerkiksi Takalan, Kokkosen ja Liukkosen (2009) tutkimuksen mukaan liikunnan avulla voidaan kehittää lasten sosioemotionaalisia taitoja. Koivulan (2010) väitöstutkimus taas tukee havaintojamme siitä, että lasten aidon yhteisöllisyyden kehittyminen vie aikaa, mutta jo lyhyemmässä ajassa voidaan havaita yhteisöllisyyden piirteitä. Koivulan (2010) mukaan lasten yhteisöllisyyden kehittämisellä on kolme tasoa. Koemme, että kymmenen liikuntaleikkituokion aikana oli selvästi nähtävissä yhteisöllisyyden piirteitä, jotka Koivulan tutkimuksen mukaan kuuluvat yhteisöllisyyden kehittämisen toiselle tasolla. Tähän yhteisöllisyyden piirteiden ilmenemisen vaiheeseen kuuluvat muun muassa lisääntynyt läheisyys ja vuorovaikutus sekä ryhmän yhteiset säännöt.

Riskinä opinnäytetyön onnistumisessa oli se, että lapset eivät olisi halunneet osallistua ryhmän toimintaan tai huoltajat eivät olisi antaneet siihen lupaa. Saimme kuitenkin kaikkien huoltajien suostumuksen ja lapset olivat innokkaasti mukana toiminnassa. Myös mahdolliset sairastumiset olisivat haitanneet opinnäytetyöprosessin käytännön toteuttamista, sillä liikuntaleikkituokioita olisi ollut lähes mahdotonta havainnoida, mikäli toinen meistä olisi ollut poissa. Olimme molemmat paikalla jokaisella kerralla, joten havainnointi toteutui suunnitellusti. Riskinä oli myös se, jos lapsia olisi ollut jatkuvasti vähän paikalla ja ryhmän kokoonpano olisi vaihdellut suuresti. Lapsia oli kuitenkin paikalla jokaisella kerralla vähintään seitsemän kymmenestä. Riskinä tulosten saamisessa oli se, että

emme olisi saaneet täytettyjä kyselylomakkeita takaisin tai vastaukset olisivat olleet puutteellisia. Saimme kaikki kyselylomakkeet täytettyinä takaisin, mutta kuten aiemmin mainitsimme, vastaukset olivat joiltakin osin vaatimattomia ja tulkinnanvaraisia.

Opinnäytetyön tulosten pohjalta pohdimme paljon myös kiusaamista ja siihen liittyviä kysymyksiä. Kiusaaminen ilmiönä on ajankohtainen ja koemme, että kiusaamisen vastainen työ on keskeisessä osassa myös varhaiskasvatuksessa. Mielestämme yhteisöllisyyttä ja sosiaalisia taitoja vahvistava toiminta on samalla myös tärkeää kiusaamisen ennaltaehkäisyä, sillä siinä tuetaan lasten vertaissuhteita. Vertaissuhteisiin liittyvät ongelmat voivat lisätä syrjäytymisen ja kiusaamisen riskiä (Repo 2013, 117). Edellä mainittujen taitojen kehittyessä lapset oppivat hyväksymään muut sellaisina kuin he ovat eikä ketään jätetä yhteisön ulkopuolelle. Mielestämme on huolestuttavaa, että mediassa on esillä jatkuvasti yhä nuorempia kiusaajia ja väkivaltaisempia kiusaamistapoja.

Opinnäytetyöprosessin aikana pohdimme paljon erilaisia kehittämisideoita. Ensimmäisenä ajattelimme, että viisivuotiaiden yhteisöllisyyttä ja sosiaalisia taitoja tukeva toiminta voisi alkaa päiväkodissa jo elokuussa ja kestää koko toimintakauden. Koivula (2010) toteaaakin väitöstutkimuksessaan, että aidon yhteisöllisyyden rakentumiseen koko ryhmän tasolla menee koko toimintavuosi. Näin esikoulutoiminnan lisäksi ei tarvitsisi aloittaa alusta ryhmäytymistä, koska lapset tuntisivat toisensa hyvin jo ennen esikoulun alkua. Tällaisen toiminnan voisi aloittaa syksyisin myös kaikissa päiväkotiryhmissä, sillä ryhmäytyminen on tärkeää jokaisessa ryhmässä ja jokaiselle lapselle. Saamiemme tulosten mukaan jo kymmenen viikon säännöllinen ja tavoitteellinen toiminta voi edistää ryhmän yhteisöllisyyttä ja kehittää lasten sosiaalisia taitoja. Tämän perusteella arvioimme, että koko toimintakauden kestäväällä toiminnalla voidaan saavuttaa merkittävää muutosta.

Opinnäytetyömme pohjalta voisi suorittaa laajemman tutkimuksen, jossa olisi mukana useita eri päiväkoteja. Tutkimukseen voisi osallistua myös saman päiväkodin eri ryhmiä. Tutkimuksessa kerättäisiin tietoa yksittäisistä ryhmistä ja päiväkodeista, jolloin niitä voitaisiin vertailla. Näin yhteisöllisyyden vahvistami-

sesta ja ryhmäytymisen tärkeydestä saataisiin kokonaisvaltaisempaa tietoa. Pitkäkestoisten tavoitteiden toteutumista voitaisiin seurata esimerkiksi toistamalla kysely tietyin väliajoin. Suunnitelmanamme oli alun perin toistaa toukokuussa suorittamamme kysely syyskuussa. Päädyimme kuitenkin siihen, että opinnäytetyömme tavoitteiden toteutumisen arvioimiseksi toukokuun kyselyn vastaukset yhdessä havainnointiemme kanssa olivat täysin riittävät. Uskomme, ettemme olisi saaneet lisää tarpeellista tietoa syksyn kyselystä.

Omaa työskentelyämme arvioimme yhdessä, jonka lisäksi otimme palautetta vastaan päiväkodin työntekijöiltä, lapsilta ja heidän vanhemmiltaan. Reflektoimme havaintojamme, ajatuksiamme ja toimintaamme jatkuvasti itsenäisesti sekä keskustellen toistemme kanssa. Toivomme, että opinnäytetyömme antaa uusia ideoita ja motivaatiota varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Opinnäytetyötämme voidaan hyödyntää myös uusien samankaltaisten tutkimusten tai kehittämishankkeiden toteuttamisessa.

LÄHTEET

- Ahonen, Timo; Lyytinen, Heikki; Lyytinen, Paula; Nurmi, Jari-Erik; Pulkkinen, Lea & Ruoppila, Isto 2009. Ihmisen psykologinen kehitys. Helsinki: WSOY.
- Autio, Tuire & Kaski, Satu 2005. Ohjaamisen taito. Liikunta tukemassa lapsen ja nuoren kasvua. Helsinki: Edita.
- Haapamäki, Jouko; Kaipio, Kalevi; Keskinen, Soili; Uusitalo, Ilkka & Kuoksa, Maria 2000. Yhteisö kasvattaa. Päivähoito oppimis- ja kasvatusyhteisönä. 1. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Heikkilä, Matti; Välimäki, Anna-Leena & Ihalainen, Sirkka-Liisa 2007. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Oppaita 56. Helsinki: Stakes.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 1997. Tutki ja kirjoita. 6.–7. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Kalliala, Marjatta 2008. Kato mua! Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa? Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press
- Kalliala, Marjatta & Tahkokallio, Leena 2001. Yhteinen leikki. Teoksessa Seija Karppinen, Anja Puurula & Inkeri Ruokonen (toim.) Taiteen ja leikin lumous. 4–8-vuotiaiden lasten taito- ja taidekasvatus. Helsinki: Finn Lectura, 33–61.
- Karvonen, Pirkko; Pirttimaa, Raija; Kuosmanen, Sinikka & Välimäki, Anna-Leena 1986. Liikkumisen ilo. Liikuntakasvatusta alle kouluikäisille lapsille. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliitto.
- Keltikangas-Järvinen, Liisa 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. Helsinki: WSOY.
- Ketolainen, Kauko 1987. Liikuntaleikit. 4.painos.
- Koivula, Merja 2013. Yhteisöllisyyden rakentuminen päiväkodin arjessa. Teoksessa Päivi Marjanen, Marjaana Marttila & Marjo Varsa (toim.) Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Jyväskylä: PS-kustannus, 19–45.

- Koivula, Merja 2010. Lasten yhteisöllisyys ja yhteisöllinen oppiminen päiväkodissa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta. Väitöskirja. Viitattu 20.10.2014.
<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/23627/9789513938925.pdf?sequence=1>
- Laki lasten päivähoidosta 1973/36, 19.1.1973. Viitattu 13.9.2014.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>
- Laukkanen, Arto; Finni, Taija; Pesola, Arto & Sääkslahti, Arja 2013. Reipas liikunta takaa lasten motoristen perustaitojen kehityksen – mutta kevyttäkin tarvitaan! Liikunta & Tiede 50 (6), 47–52.
- Marjanen, Päivi; Ahonen, Janica & Majoinen, Linda 2013. Vertaissuhteet ja yhteisöllisyys. Teoksessa Päivi Marjanen, Marjaana Marttila & Marjo Varsa (toim.) Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Jyväskylä: PS-kustannus, 47–73.
- Moser, Thomas & Wenger, Jorun 2005. Kieli ja liike: liikunnan mahdollisuudet kielen kehityksen tukemisessa. Teoksessa Pauli Rintala, Timo Ahonen, Marja Cantell & Anu Nissinen (toim.) Liiku ja opi. Liikunnasta apua oppimisvaikeuksiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 47–72.
- Numminen, Pirkko 1997. Kuperkeikka varhaiskasvatuksen liikunnan didaktiikkaan. Helsinki: Lasten Keskus.
- Nurmiranta, Hanna; Leppämäki, Päivi & Horppu, Sari 2009. Kehityspsykologiaa lapsuudesta vanhuuteen. 3. painos. Helsinki: Kirjapaja.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö i.a. Koulutus. Koulutuspolitiikka. Lainvalmistelu. Varhaiskasvatuslaki. Viitattu 13.9.2014
http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/koulutuspolitiikka/vireilla_koulutus/varhaiskasvatus/index.html. Tuloste tekijöiden hallussa.
- Piironen, Liisa (toim.) 2004. Leikin pikkujättiläinen. Helsinki: WSOY.
- Pirhonen, Eeva-Riitta; Alila, Kirsi; Kahiluoto, Tarja & Pekuri, Hanna-Mari 2014. Kohti varhaiskasvatuslakia. Varhaiskasvatusta koskevan lainsäädännön uudistamistyöryhmän raportti. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:11.
- Pulli, Elina 2013. Lupa liikkua. Liikuntaleikkejä ja –tuokioita varhaiskasvatukseen. Helsinki: Lasten Keskus.

Repo, Laura 2013. Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy. Jyväskylä: PS-kustannus.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2005. Varhaiskasvatuksen liikunnan suositukset.

Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2005:17. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 17.9.2014.

[http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-3739.pdf&title=Varhaiskasvatuksen liikunnan suositukset fi.pdf](http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-3739.pdf&title=Varhaiskasvatuksen_liikunnan_suosituks_ fi.pdf)

Takala, Katri; Kokkonen, Marja & Liukkonen, Jarmo 2009. Päiväkotilasten sosioemotionaalisten taitojen kehittäminen liikuntatuokioiden avulla. Liikunta & Tiede 46 (1), 22 –29.

Uusitalo, Hannu 1991. Tiede, tutkimus ja tutkielma. Johdatus tutkielman maailmaan. 1.–6. painos. Helsinki: WSOY.

Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma 2012. Vantaan kaupunki. Viitattu 23.9.2014.

http://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawwwstructure/84881_www_Vantaan_varhaiskasvatussuunnitelma.pdf

Vilkka, Hanna 2007. Tutki ja havainnoi. Helsinki: 1.–2. painos. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

LIITE 1: Esimerkki liikuntaleikkituokiosta

7. Liikuntaleikkituokio

Tutustu minuun

Esinettä pitelevä kertoo nimensä ja lempikirjansa.

Leikkivarjoleikkejä

Kannustamisleikki leikkivarjolla

Varjon alitus

Pallojen käyttö varjolla

Ihminen ihmiseen

Herne pussin metsästys temppuradalla

Ketjuhippa

Rentoutus

LIITE 2: Liikuntaleikkipassi-malli

LIITE 3: Kunniakirja

LIITE 4: Havainnointitaulukko

	Ottavatko lapset leikeissä kontaktia eri ryhmän lapsiin?	Miten lasten muodos- tavat ryhmät ja parit jakautu- vat?	Muodos- tavatko lapset ryhmiä oman vai toisen ryhmän lasten kanssa?	Kannus- tavatko lapset leikeissä toisiaan? Millaisis- sa leikeis- sä?	Miten lapset toimivat ryhmis- sä?	Onko toi- sen lapsen lähellä ole- minen/käsist ä pitämi- nen vaike- aa?	Miten leikkien päättä- minen yhdessä onnis- tuu?
1.tuo- kio 26.2.14	tutustu- minen: ei havain- noitu	tutustu- minen: ei havain- noitu	tutustu- minen: ei havain- noitu	tutustu- minen: ei havain- noitu	tutustu- minen: ei havain- noitu	tutustumi- nen: ei havainnoi- tu	tutustu- minen: ei havain- noitu
2.tuo- kio 4.3.14							
3.tuo- kio 11.3.14							
4.tuo- kio 18.3.14							
5.tuo- kio 25.3.14							
6.tuo- kio 1.4.14							
7.tuo- kio 8.4.14							
8.tuo- kio 15.4.14							
9.tuo- kio 23.4.14							
10.tuo- kio 29.4.14							
Yhteen veto							

LIITE 5: Kyselylomake

TOUKOKUUN 2014 KYSELYLOMAKE

Ryhmä, jossa työskentelet: _____

Mikäli vastaat alla oleviin kysymyksiin kyllä, ole hyvä ja perustele lyhyesti vastauksesi.

1. Onko liikuntaleikkituokioista ollut mielestänne vaikutusta päiväkodin arkeen?
2. Leikkivätkö liikuntaleikkiryhmän kahden eri ryhmän lapset aikaisempaa enemmän toistensa kanssa?
3. Leikkivätkö liikuntaleikkiryhmän lapset aikaisempaa enemmän muiden päiväkodin lasten kanssa?
4. Onko päiväkotiryhmän yhteisöllisyydessä tapahtunut muutoksia?
5. Ovatko liikuntaleikkiryhmän lasten sosiaaliset kontaktit muuttuneet?
6. Onko liikuntaleikkiryhmän lasten ryhmätyötaitoissa tapahtunut muutosta?
7. Ovatko liikuntaleikkiryhmän lapset saaneet uusia kavereita liikuntaleikkituokioiden myötä?
8. Muuta kerrottavaa tai palautetta.

LIITE 6: Kirje vanhemmille

Hei!

Olemme kaksi sosionomiopiskelijaa Diakonia-ammattikorkeakoulusta, Järvenpäästä. Pidämme opinnäytetyöhömme liittyen liikuntaleikkituokioita päiväkodin 5-vuotiaille lapsille. Liikuntaleikkituokioita on kymmenen ja ne toteutetaan viikoilla 9-18 kerran viikossa. Opinnäytetyömme tavoitteena on lisätä yhteisöllisyyttä lasten välillä ja kehittää sosiaalisia taitoja liikuntaleikkien avulla. Liikuntaleikkituokioihin valitsemme sosiaalisia taitoja ja yhteisöllisyyttä vahvistavia liikuntaleikkejä.

Keräämme tietoa havainnoimalla liikuntaleikkituokioita ja suorittamalla kyselyn henkilökunnalle touku-kuussa ja syyskuussa. Tuloksista kokoamme raportin, joka on nähtävissä Internetissä sekä paperiversiona päiväkodilla. Raportissa päiväkotia, henkilökuntaa ja lapset eivät ole tunnistettavissa.

Liikuntaleikkituokiot pidetään aamupäivisin klo 10.00–10.45 seuraavina päivinä:

ke 26.2.	ti 25.3.	ke 23.4.
ti 4.3.	ti 1.4.	ti 29.4.
ti 11.3.	ti 8.4.	
ti 18.3.	15.4.	

Palautathan alla olevan suostumuslomakkeen päiväkodin henkilökunnalle viimeistään perjantaina 21.2.2014. Vastaamme mielellämme kaikkiin kysymyksiin koko prosessin ajan!

Vauhdikkain terveisin,

Miia Snellman

Essi Punkkinen

040xxxxxxx

040xxxxxxx

miia.snellman@student.diak.fi essi.punkkinen@student.diak.fi

Lapseni _____ (nimi)

☐

saa osallistua opinnäytetyön liikuntaleikkituokioihin.

☐

ei saa osallistua opinnäytetyön liikuntaleikkituokioihin.

Huoltajan allekirjoitus _____